

เอกสารวิชาการ

Academic Focus

ความเป็นไปได้ของประเทศติมอร์-เลสเต
กับการเป็นสมาชิกอาเซียนลำดับที่ 11

สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ISBN 2287-0520

ดาวน์โหลดเอกสารได้จาก <http://www.parliament.go.th/library>

ความเป็นไปได้ของประเทศติมอร์-เลสเต กับการเป็นสมาชิกอาเซียนลำดับที่ 11

บทนำ

Academic Focus

กันยายน 2560

สารบัญ

บทนำ

1

ความเป็นมา

3

การเมืองการปกครอง

5

บทวิเคราะห์เกี่ยวกับการรับเป็นสมาชิกอาเซียน

6

บทสรุปและข้อเสนอแนะของผู้ศึกษา

10

บรรณานุกรม

12

เอกสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

<http://www.parliament.go.th/library>

ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ถือเป็นประเทศใหม่ที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่เดิมประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) หรือติมอร์ตะวันออก เดิมเป็นส่วนหนึ่งของประเทศอินโดนีเซีย ได้รับเอกราช เมื่อปี 2002 (พ.ศ. 2545) ถือเป็นประเทศที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ไม่นาน เป็นที่ทราบกันว่า แต่เดิมสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations หรือ ASEAN) ที่ก่อตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพฯ (The Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 1967 (พ.ศ. 2510) โดยมีสมาชิกผู้ก่อตั้งเริ่มต้นเพียง 5 ประเทศ ประกอบด้วย ประเทศอินโดนีเซีย (Indonesia) ประเทศมาเลเซีย (Malaysia) ประเทศฟิลิปปินส์ (Philippines) ประเทศสิงคโปร์ (Singapore) และประเทศไทย (Thailand) ซึ่งมีผู้แทนทั้ง 5 ประเทศ ประกอบด้วย นายอาดัม มาลิก (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย) นายตุน อับดุล ราซัค บิน ฮุสเซน (รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติมาเลเซีย) นายนาซิโซ รามอส (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฟิลิปปินส์) นายเอส ราซาร์ตันนิม (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสิงคโปร์) และพันเอก (พิเศษ) ถนัด คอมันตร์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย) (กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, ม.ป.ป.) ด้วยเหตุผลหลัก คือ การต่อต้านภัยคุกคามจากสงครามเย็นเพื่อรักษาระบบการปกครองเดิมและมีส่วนสนับสนุนลัทธิทุนนิยมเสรี ประชาธิปไตยที่มีประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ

ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ส่งเสริมสันติภาพ และความมั่นคงของภูมิภาค ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับต่างประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ จากนั้นมีประเทศอื่น ๆ อีก 5 ประเทศเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนตามลำดับ คือ ประเทศบรูไนดารุสซาลาม (Brunei Darussalam) ได้เข้าร่วมสมาชิกเป็นลำดับที่ 6 เมื่อวันที่ 7 มกราคม 1984 (พ.ศ. 2527) หลังจากได้รับเอกราชจากประเทศสหราชอาณาจักรไม่ถึง 1 สัปดาห์ เป็นการเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนเท่ากับเป็นมวลหมู่ชาติสมาชิกอาเซียนซึ่งมีฐานะเป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียง ประกาศยอมรับความเป็นชาติอธิปไตยของประเทศบรูไนดารุสซาลาม โดยได้รับการปกป้องจากอาเซียนภายใต้บริบทโลกยุคใหม่ ต่างจากอดีตที่ต้องยินยอมเข้ามาอยู่ภายใต้การอารักขาของประเทศสหราชอาณาจักรภายใต้ยุคล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก ต้องเผชิญแรงกดดันทั้งจากประเทศสเปน (Spain) และประเทศฮอลันดา (Hollanda)

ต่อมาเหตุการณ์ที่ถือเป็นประวัติศาสตร์สำคัญของอาเซียนอีกครั้งหนึ่ง คือ การเข้าร่วมของประเทศเวียดนาม (Vietnam) เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 1995 (พ.ศ. 2538) เป็นลำดับที่ 7 ถือเป็นประเทศในระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ประเทศแรกที่เข้าร่วมอาเซียน (ปัจจุบันเวียดนามยังถูกจัดว่าเป็นรัฐคอมมิวนิสต์) ณ เวลานั้นถือเป็นเรื่องใหม่ เนื่องจากอาเซียนยอมรับประเทศเวียดนามที่มีระบอบการปกครองดังกล่าว รวมทั้งการมีระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างจากประเทศสมาชิกอาเซียนโดยสิ้นเชิง จึงก่อให้เกิดคำถาม และการวิพากษ์วิจารณ์ถึงเหตุผลในการรับประเทศเวียดนามเข้ามาอยู่ในอาเซียน หรือเหตุผลใดประเทศเวียดนามจึงอยากเข้าร่วมกับอาเซียน มีผู้อธิบายด้วยเหตุผลที่หลากหลาย คือ

1) เหตุผลทางด้านการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งในช่วงนั้นสงครามเวียดนามสิ้นสุดไปแล้ว และที่สำคัญกว่า คือ สงครามเย็นยุติลงแล้วเช่นกัน ในการรับประเทศเวียดนามเข้ามาเป็นสมาชิก เป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งว่า ความขัดแย้งเดิม ๆ ได้หมดไปแล้ว ไม่มีการแบ่งแยกตามชั่วคราวระหว่างประเทศแบบเดิมอีก เป็นกุศโลบายที่ให้ทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นพวกเดียวกันหรือกลุ่มเดียวกัน สามารถใช้อาเซียนเป็นเวทีเพื่อเสริมสร้างมิตรภาพ ความไว้วางใจ และความร่วมมือระหว่างกัน

2) เหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งในระยะแรกประเทศเวียดนามไม่ได้คาดหวัง เรื่องการทำการค้าการลงทุน แต่การเข้ามารวมกลุ่มอาเซียนจะช่วยให้ประเทศเวียดนามมีโอกาสได้เรียนรู้ประสบการณ์การพัฒนาประเทศแบบทุนนิยมเสรีของชาติสมาชิก ช่วยเร่งให้ประเทศเวียดนามพัฒนาเศรษฐกิจของตนเข้าสู่ระบบตลาดมากขึ้น ในขณะที่ประเทศเวียดนามก็อยากมีความสัมพันธ์ทางการเมืองกับประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นแบบเสรีประชาธิปไตย โดยไม่ยึดติดอยู่กับแนวคิดในสมัยสงครามเย็นอีกต่อไป และอยากมีสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศทุนนิยมมากขึ้น อาจดูตัวอย่างจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เปิดประเทศบางส่วนต้อนรับการลงทุนจากนานาชาติ ทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต ประเทศพัฒนาอย่างรวดเร็ว (เข้าใจอาเซียน ตอน: ทำไมอาเซียนจึงมีสมาชิกสิบประเทศ, 2555)

การที่อาเซียนยอมรับประเทศเวียดนามเข้ามาเป็นสมาชิกจึงถือเป็นก้าวสำคัญครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งของอาเซียน ดังนั้น เมื่ออาเซียนรับประเทศเวียดนามเป็นสมาชิกอาเซียนแล้ว จึงไม่มีเหตุผลใดที่ประเทศลาว (Laos) ประเทศเมียนมา (พม่า) (Myanmar) และประเทศกัมพูชา (Cambodia) จะไม่สามารถเข้ามารวมกลุ่ม

อาเซียนด้วย ซึ่งในเวลาต่อมาทั้ง 3 ประเทศ จึงได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนในเวลาไล่เลี่ยกัน โดยเริ่มจาก ประเทศลาว และประเทศเมียนมา (พม่า) เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 1997 (พ.ศ. 2540) และประเทศกัมพูชา เมื่อวันที่ 30 เมษายน 1999 (พ.ศ. 2542) จึงทำให้อาเซียนทุกวันนี้มีสมาชิกด้วยกัน 10 ประเทศในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีตราสัญลักษณ์ของอาเซียน คือ รูปวงข้าวสีเหลืองบนพื้นสีแดงล้อมรอบด้วย วงกลมสีขาวและสีน้ำเงิน วงข้าว 10 วง หมายถึง ประเทศสมาชิก 10 ประเทศ สีเหลือง หมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง สีแดง หมายถึง ความกล้าหาญ และการมีพลวัติ สีขาว หมายถึง ความบริสุทธิ์ และสีน้ำเงิน หมายถึง สันติภาพ และความมั่นคง โดยมีสำนักเลขาธิการอาเซียน (ASEAN Secretariat) ตั้งอยู่ ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย โดยมีนายเล เลือง มินห์ (ชาวเวียดนาม) เป็นเลขาธิการอาเซียนคนปัจจุบัน (ดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2556-ปัจจุบัน)

ปัจจุบันอาเซียนจัดเป็นกลุ่มเศรษฐกิจภูมิภาคที่มีขนาดใหญ่ และมีประชากรรวมกันประมาณ 625.53 ล้านคน (ข้อมูล ณ ปี 2559) (สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nation หรือ ASEAN), 2559) จึงเกิดคำถามเบื้องต้นว่า อาเซียนพร้อมที่จะรับสมาชิกมากกว่านี้ได้หรือไม่ แล้วประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ประเทศใหม่ที่ยกตัวมาจากประเทศอินโดนีเซีย โดยเพิ่งได้รับเอกราชไป เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2002 (พ.ศ. 2545) จะสามารถเข้ามารวมกลุ่มเป็นสมาชิกอาเซียนลำดับที่ 11 ได้หรือไม่

ตราสัญลักษณ์ของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(Association of Southeast Asian Nations หรือ ASEAN)

ภาพที่ 1 ภาพจาก: <http://www.asean.com/kerobow01/20>

ความเป็นมา

เดิมประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) เป็นอาณานิคมของประเทศโปรตุเกสตั้งแต่ปี 1520 (พ.ศ. 2063) ภายหลังโปรตุเกสถอนตัวออกไป เมื่อปี 1975 (พ.ศ. 2518) ประเทศอินโดนีเซียได้ส่งทหารเข้ามายึดครองติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) โดยผนวกเข้าเป็นจังหวัดที่ 27 อย่างไรก็ดี เมื่อรัฐบาลอินโดนีเซียยินยอมให้ชาวติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ลงประชามติเพื่อแยกตัวเป็นเอกราชจากประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2542 ประชาชนชาวติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) กว่าร้อยละ 80 ออกเสียงสนับสนุนการแยกตัวเป็นเอกราช จึงก่อให้เกิดเหตุการณ์รุนแรงในติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) โดยกลุ่มกองกำลัง militia ที่นิยม

ประเทศอินโดนีเซีย ต่อมาองค์การสหประชาชาติ (UN) ได้ตัดสินใจจัดตั้งกองกำลังนานาชาติ (International Force in East Timor-INTERFET) เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2542 เพื่อส่งเข้าไปรักษาสันติภาพในประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ก่อนที่จะประกาศเอกราชในวันที่ 20 พฤษภาคม 2545 องค์การสหประชาชาติ (UN) ดำเนินการสนับสนุนติมอร์-เลสเตภายใต้ United Nation Mission of Support in East Timor (UNMISET) เริ่มตั้งแต่วันที่ 20 พฤษภาคม 2545-19 พฤษภาคม 2547

ปัจจุบันประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต” (The Democratic Republic of Timor-Leste) โดยตั้งอยู่ในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของทวีปออสเตรเลียในหมู่เกาะ Lesser Sundar ทางตะวันออกเฉียงสุดของหมู่เกาะอินโดนีเซีย โดยติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ประกอบด้วยดินแดนครึ่งหนึ่งของเกาะติมอร์ (ครึ่งทางทิศตะวันออก) บริเวณที่เรียกว่า Oecussi (Ambeno) ซึ่งอยู่ด้านตะวันตกเฉียงเหนือของเกาะติมอร์ และหมู่เกาะ Palau Atauro และ Pulau Jaco มีพื้นที่ 15,007 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดกับประเทศอินโดนีเซีย โดยมีความยาวพรมแดนเท่ากับ 228 กิโลเมตร และมีความยาวชายฝั่งเท่ากับ 706 กิโลเมตร มีสภาพภูมิประเทศเต็มไปด้วยภูเขา มีสภาพภูมิอากาศอยู่ในเขตร้อน โดยมีอากาศร้อนชื้น มีความแตกต่างกันมากระหว่างฤดูฝนและฤดูร้อน โดยมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เช่น ทองคำ ปิโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ แมงกานีส หินอ่อน มีจำนวนประชากรประมาณ 1.512 ล้านคน (ข้อมูล ณ ปี 2559) มีสัญชาติติมอร์ (Timorese) และมีหลายเชื้อชาติ เช่น ชาวออสเตรเลียเชื้อสาย (มาลาโย-โพลีเนเซีย) ชาวปาปัว และชาวจีน โดยนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกร้อยละ 91.4 ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ร้อยละ 2.6 ศาสนาอิสลามร้อยละ 1.7 และอื่น ๆ ร้อยละ 4.3 ใช้ภาษาเตตุน และภาษาโปรตุเกสเป็นภาษาราชการ ภาษาอินโดนีเซียและภาษาอังกฤษเป็นภาษาติดต่อกัน (ข้อมูลประเทศและเขตเศรษฐกิจ : ติมอร์-เลสเต, 2560)

ธงชาติและตราแผ่นดินของประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste)

ภาพที่ 2 ภาพจาก: <http://www.reo14.moe.go.th/index.php/knowledgeasean/761-asean11timoreste>

การเมืองการปกครอง

ประเทศติมอร์-เลสเต (Timore-Leste) มีรูปแบบการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตย มีประธานาธิบดีเป็นประมุข และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร (ดำรงตำแหน่งวาระละ 5 ปี) ปัจจุบันมีสำนักงาน United Nations Mission in Timor-Leste (UNMIT) สนับสนุน โดยเน้นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งอย่างยั่งยืนให้แก่ประเทศติมอร์-เลสเต (Timore-Leste) ในด้านการปฏิรูปหน่วยงานด้านความมั่นคง การเสริมสร้างการปฏิบัติตามกฎหมาย การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล โดยมีเมืองหลวงชื่อว่า “กรุงดิลี (Dili)” มีการแบ่งเขตการปกครอง (administrative districts) ออกเป็น 13 เขต ดังนี้ (สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต (Democratic Republic of Timor-Leste), ม.ป.ป.)

เขต	ชื่อ
1	เขตไอเลอู (Aileu)
2	เขตไอนารู (Ainaro)
3	เขตเบาเกา (Baucau)
4	เขตโบโบนารู (Bobonaro) หรือ (Maliana)
5	เขตคอวาสิมา (Cova-Lima) หรือ (Suai)
6	เขตดิลี (Dili)
7	เขตเออร์เมรา (Ermera)
8	เขตเลาเตง (Lautem) หรือ (Los Palos)
9	เขตลิกีซา (Liquica)
10	เขตมานาตูตู (Manatuto)
11	เขตมานูฟาฮี (Manufahi) หรือ (Same)
12	เขตโอเอกูซี (Oecussi) หรือ (Ambeno)
13	เขตวีเกเก (Viqueque)

แผนที่ของประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste)

ภาพที่ 3 ภาพจาก: <https://th.wikipedia.org>

ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ได้รับเอกราชจากการประกาศตัวเป็นอิสระจากการปกครองของประเทศโปรตุเกสเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2518 และต่อมาในวันที่ 20 พฤษภาคม 2545 เป็นวันที่ทั่วโลกยอมรับอย่างเป็นทางการว่า ติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) เป็นอิสระจากประเทศอินโดนีเซีย และได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อใช้ในการปกครองประเทศ โดยใช้รัฐธรรมนูญของโปรตุเกสมาเป็นต้นแบบ และได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2545 เป็นต้นมา ปัจจุบันผู้นำของประเทศที่สำคัญ ๆ ได้แก่ นายฟรานซิสโก กูแตรเรส (Francisco Guterres) เป็นประธานาธิบดี นายแพทย์รุย มาเรีย เด อราอูซู (Rui Maria de Araújo) เป็นนายกรัฐมนตรี นายเฮร์นันี โคโย (Hernani Coelho) เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ข้อมูลประเทศและเขตเศรษฐกิจ : ติมอร์-เลสเต, 2560)

บทวิเคราะห์เกี่ยวกับการรับเป็นสมาชิกอาเซียน

1. ในมุมมองทางด้านภูมิศาสตร์ จะเห็นได้ว่าชื่อ “สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ให้ความหมายชัดเจนในตัวเองว่าเป็นองค์กรระหว่างประเทศของชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คำว่า “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เริ่มใช้ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อฝ่ายสัมพันธมิตร คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา กับประเทศอังกฤษ ได้ตั้งศูนย์บัญชาการการรบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขึ้นในปี 1943 (พ.ศ. 2486) การเรียกชื่อเช่นนี้เพื่อความเด่นชัดทางด้านภูมิศาสตร์ โดยหมายถึง ภูมิภาคที่ประกอบด้วย ประเทศเมียนมา (พม่า) ประเทศไทย ประเทศลาว ประเทศกัมพูชา ประเทศเวียดนาม ประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศอินโดนีเซีย โดยไม่รวมถึงประเทศฟิลิปปินส์ จนในทศวรรษ 1960 (พ.ศ. 2503) จึงรวมประเทศฟิลิปปินส์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาค และในปี 1984 (พ.ศ. 2527) เมื่อประเทศบรูไนดารุสซาลาม

ได้รับเอกราชก็ได้เข้าร่วม หากดูแผนที่จะเห็นได้ชัดว่า ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ บริเวณที่ ทิศเหนือจรดประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทิศตะวันออก คือ ทะเลจีนใต้ มหาสมุทรแปซิฟิก ทิศตะวันออก คือ ประเทศอินเดียกับประเทศบังคลาเทศ (ประเทศบังคลาเทศเดิมเป็นส่วนหนึ่งของประเทศอินเดีย เพิ่งได้เอกราชเป็นประเทศบังคลาเทศ เมื่อปี 1961 (พ.ศ. 2504) ในอดีตพื้นที่แถบนี้ทั้งหมดเรียกว่า “ชมพูทวีป” ทิศใต้ คือ ประเทศออสเตรเลีย อยู่ในทวีปออสเตรเลีย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ อาเซียนถูกล้อมรอบด้วย 3 ประเทศใหญ่ คือ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศอินเดีย และประเทศออสเตรเลีย ทางขวามือ ติดมหาสมุทรแปซิฟิก ทางซ้ายมือติดมหาสมุทรอินเดีย (ดูภาพประกอบ) จากมุมมองทางด้านภูมิศาสตร์ จะเห็นได้ว่า อาเซียนเคยมีช่วงหนึ่งที่กินพื้นที่ครบทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่หลังจากที่ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ได้รับเอกราชในปี 2002 (พ.ศ. 2545) ทำให้ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) กลายเป็นประเทศเดียวในภูมิภาคนี้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกอาเซียน ดังนั้น หากยึดมุมมองทางด้านภูมิศาสตร์ อาเซียนในปัจจุบันจะกินพื้นที่เกือบจะครบทุกพื้นที่ของภูมิภาคและไม่น่าจะมีสมาชิกเพิ่มอีก ยกเว้นประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) เท่านั้น หากคิดนอกกรอบ อาจมีคำถามว่า ความเป็นอาเซียนจำเป็นต้องยึดมั่นในขอบเขตทางภูมิศาสตร์หรือไม่ (เข้าใจอาเซียน ตอน: อาเซียนอยากมีสมาชิกมากกว่าสิบประเทศหรือไม่, 2556)

แสดงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับประเทศข้างเคียง

ภาพที่ 4 ภาพจาก: enardo.com/Google

2. ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) จะมีโอกาสหรือไม่ เมื่อพิจารณารายชื่อประเทศ ติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) คือ ประเทศที่มีโอกาสเข้าร่วมอาเซียน แต่เดิมประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) หรือติมอร์ตะวันออก เดิมเป็นส่วนหนึ่งของประเทศอินโดนีเซีย ได้รับเอกราชเมื่อปี 2002 (พ.ศ. 2545) เป็นประเทศที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ไม่นาน ดังนั้น รัฐบาลของประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) จึงมีความต้องการ

จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียน ซึ่งจุดเริ่มต้นมาจากประธานาธิบดี ดร. โจเซ รามอส-ฮอร์ตา (Dr. Jose Ramos-Horta) ได้กล่าวไว้ว่า “เราประสงค์จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนให้ได้อย่างเร็วที่สุด”

3. เงื่อนไขของกฎบัตรสมาคมแห่งชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การจะได้เป็นสมาชิกอาเซียนหรือไม่นั้น ตามกฎบัตรสมาคมแห่งชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีผลบังคับใช้ได้กำหนดไว้ในมาตรา 6 ในเรื่อง “ว่าด้วยการรับสมาชิกใหม่” โดยมีหลักเกณฑ์เงื่อนไข 4 ประการสำคัญ คือ

- 1) ที่ตั้งทางด้านภูมิศาสตร์อันเป็นที่ยอมรับว่าอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- 2) การยอมรับโดยรัฐสมาชิกอาเซียนทั้งปวง
- 3) การตกลงที่จะผูกพันและเคารพกฎบัตรนี้
- 4) ความสามารถและความเต็มใจที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีของสมาชิกภาพ

นอกจากนี้ยังกำหนดอีกว่า “การรับสมาชิกให้ตัดสินโดยฉันทามติโดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียนตามข้อเสนอแนะของคณะมนตรีประสานงานอาเซียน” ดังนั้น ข้อที่เป็นอุปสรรคมากที่สุด คือ การยอมรับโดยรัฐสมาชิกทั้งหมด หากประเทศใดประเทศหนึ่งไม่เห็นด้วย การเข้าเป็นสมาชิกจะเป็นอันตกไปทันทีไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ซึ่งประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2554 แต่กลุ่มสมาชิกอาเซียนได้มีการเปิดเผยหลังการประชุมคณะมนตรีประสานงานอาเซียนครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2555 ว่า “การสมัครเข้าเป็นสมาชิกของประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) จะยังไม่ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาในที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 21 ในเดือนพฤศจิกายน 2555” ดังนั้น การพิจารณาของประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) จึงถูกเลื่อนออกไปอย่างไม่มีการกำหนด

4. ควรรับประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนหรือไม่ เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันมาก คือ อาเซียนควรรับประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) เข้ากลุ่มหรือไม่ มีข้อเสนอทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยจากรัฐสมาชิกกับนักวิชาการ ดังนี้

ฝ่ายที่สนับสนุนเห็นว่า การรับประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) เข้ามาย่อมเป็นผลดีต่อประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) เอง และอาเซียนจะได้รับประโยชน์ในระยะยาว ชาติสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการรับประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) เข้าอาเซียน

ส่วนประเทศที่คัดค้านหรือไม่สนับสนุน ได้แสดงจุดยืนอย่างชัดเจนว่า ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) มีความไม่พร้อม ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ซึ่งข้อโต้แย้งประเด็นนี้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต คือ อาเซียนเคยรับประเทศที่มีสภาพไม่ต่างจากประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ในปัจจุบัน เช่น การรับประเทศเมียนมา (พม่า) กับประเทศลาว และประเทศกัมพูชา อาเซียนในยุคนั้นยอมรับจุดอ่อนของประเทศเหล่านี้ และเห็นว่าควรเข้าไปช่วยเหลือ แต่มีข้อโต้แย้งกลับ คือ บริบทอาเซียนในปัจจุบันแตกต่างจากอดีต การรับกลุ่มประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เข้าอาเซียนเกิดจากเหตุผลด้านความมั่นคง ซึ่งสำคัญยิ่งยวดในสมัยนั้น ดังนั้น ในปัจจุบันประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste)

จึงมีสถานภาพเป็นเพียงประเทศ “ผู้สังเกตการณ์” ของอาเซียน (Observer Status) ในกิจกรรมการประชุมต่าง ๆ ของอาเซียนเท่านั้น

5. ความพร้อมของประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) เองมากกว่าที่จะต้องแสดงความพร้อมในทุกด้านออกมาให้อาเซียนเห็น เพราะสิ่งสำคัญที่สุดในการที่ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) จะสามารถประกอบกิจกรรมทั้งหลายทั้งมวลร่วมกับอาเซียนได้นั้น จะต้องมีการบูรณาการบุคคลที่พร้อมสรรพ โดยต้องได้บุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมและเรียนรู้เรื่องอาเซียนที่พร้อมปฏิบัติงานของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ได้ แต่ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ยังมีข้อจำกัดในเรื่องบุคลากร และบุคลากรที่มีอยู่ก็ยังมีความสามารถหรือความรู้เรื่องอาเซียนอย่างจำกัดอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น กรณีอาเซียนมีการประชุมในสาขา งานหรือวิชาการด้านต่าง ๆ รวมปีหนึ่งประมาณ 600 วัน บางครั้งอาจมากถึง 800 วัน ซึ่งการประชุมจำนวนมากมายเหล่านี้ ต้องการให้ทุกประเทศสมาชิกเข้าร่วมเพื่อพิจารณาและตัดสินใจเพื่อให้งานก้าวเดินต่อไป หากการประชุมใดขาดเสียซึ่งสมาชิกเพียงประเทศเดียว เรื่องที่เข้าสู่การพิจารณาของการประชุมนั้นก็ต้องหยุดชะงักไป ด้วยเหตุนี้ ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) จึงต้องมีบุคลากรที่พร้อม นอกจากนี้แล้ว ในด้านภาษาก็เป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญ คือ ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) จะใช้ภาษาเตตุน และภาษาโปรตุเกสเป็นภาษาราชการ ในขณะที่อาเซียนจะใช้ภาษาอังกฤษในการทำงาน ดังนั้น ภาษาอังกฤษก็เป็นอีกเรื่องที่สำคัญไม่น้อย เนื่องจากการประชุมอาเซียนได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาในการทำงาน แต่ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ยังมีผู้รู้ภาษาอังกฤษแตกฉานไม่มากพอ แต่ก็ทราบว่าประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) กำลังเร่งหาทางแก้ไข โดยเวลานี้ ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากประเทศสมาชิกและประเทศคู่เจรจา หรือ Dialogue Partners ต่าง ๆ ในการพัฒนาด้านภาษา เทคนิคการทำงาน และระบบสารสนเทศสมัยใหม่อื่น ๆ เพื่อให้เกิดความพร้อมให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ เวลานี้ จึงเป็นความท้าทายเสียยิ่งกว่าเป็นโอกาสที่ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) กำลังเผชิญในการเข้าสู่การเป็นสมาชิกอาเซียน

6. ความพร้อมของอาเซียนเองจะต้องมีความเข้มแข็งมากกว่านี้ ซึ่งอาจจะต้องใช้ระยะเวลา คือ รอจนกว่าอาเซียนจะมีความเข้มแข็งจากภายในตัวองค์กรเอง เพื่อไม่ให้ประเทศมหาอำนาจอื่นเข้าแทรกแซงอาเซียนได้ หรือรอจนกว่ากลุ่มอาเซียนใหม่อย่างประเทศเวียดนาม ประเทศลาว ประเทศกัมพูชา และประเทศเมียนมา (พม่า) หรือที่เรียกกันว่า “CLMV” หมายถึง อาเซียนในเขตอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (Great Mekong Subregion: GMS) ที่มีศักยภาพดี เป็นประเทศในกลุ่มอาเซียน (ASEAN) ที่มีแนวโน้มเศรษฐกิจโตต่อเนื่อง และยังมีแร่ธาตุทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ และยังมีค่าจ้างแรงงานไม่สูงนัก โดยกลุ่มประเทศ CLMV จึงเป็นประเทศที่มีคนสนใจเข้าไปลงทุนการผลิตและการตลาด (CLMV คือ กลุ่มประเทศอะไร และสินค้าอะไรที่คนไทยทำตลาดได้บ้าง, ม.ป.ป.) โดยจะต้องให้กลุ่มดังกล่าวมีระดับการพัฒนาใกล้เคียงกับกลุ่มอาเซียนเก่าให้มากกว่านี้ เพราะถ้าหากรับประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) เข้ามาตอนนี้ อาเซียนจะยิ่งอ่อนแอจากภายใน จนเป้าหมายการรวมตัวจะยิ่งห่างไกลออกไปอีก

7. ตราสัญลักษณ์ของอาเซียน อาจจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ เช่น มีการเพิ่มรวงข้าวอีก 1 รวง นั้นหมายถึง ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) เป็นรวงข้าวที่ 11 ของอาเซียน

บทสรุปและข้อเสนอแนะของผู้ศึกษา

จุดเริ่มต้นของอาเซียนเกิดจากการที่ชาติสมาชิกที่เริ่มต้นด้วย 5 ประเทศ อันได้แก่ ประเทศไทย ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศฟิลิปปินส์ และประเทศสิงคโปร์ ได้ประกาศรวมตัวกัน เพื่อต่อต้านภัยคุกคามจากสงครามเย็น เมื่อความตึงเครียดจากสงครามเย็นคลายตัว บริบทโลกเปลี่ยนไปทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ รัฐบาลหรือผู้นำของทั้ง 5 ประเทศที่โน้มเอียงไปทางทุนนิยมเสรีประชาธิปไตย ก็ปรับบทบาทของประเทศที่โน้มเอียงไปทางสังคมนิยมคอมมิวนิสต์จึงหันหน้าเข้าหากัน และรวมตัวกันภายใต้อาเซียน ถือเป็นกำลังสูงสุดสงครามเย็นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันเป็นยุคที่ภัยคุกคามจากลัทธิสังคมนิยมคอมมิวนิสต์กลายเป็นเรื่องอดีต และน้อยคนจะเอ่ยถึง ทำให้หลายคนลืมหรือไม่ว่าอาเซียนในปัจจุบันประกอบด้วยชาติสมาชิกที่มีการปกครองหลากหลาย มีระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ถือเป็นลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งของอาเซียนเลยทีเดียว แต่ภายใต้ลักษณะพิเศษนี้ไม่ได้หมายถึง การมีแต่ข้อดีหรือประโยชน์ แต่ก็ยังมีอุปสรรคที่เกิดตามมาด้วย อาเซียนมีประวัติการดำรงมาแล้ว 50 ปี และมีวิสัยทัศน์จะก้าวไปสู่ความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นจำต้องตระหนักว่า มวลหมู่ชาติสมาชิก 10 ประเทศที่มีความแตกต่างกันไม่ใช่น้อย การจะเชื่อมต่อระหว่างกันไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม จำต้องออกแบบระบบหรือกลไกที่สามารถปฏิบัติได้จริง เพื่อให้การรวมตัวของ 10 ประเทศดังกล่าวเกิดประโยชน์ต่อทุกประเทศต่อประชาชนทุกคนอย่างแท้จริง ดังนั้น รัฐบาลประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) จึงได้พยายามเข้าพบผู้นำชาติสมาชิกอาเซียนเพื่อขอการสนับสนุน โดยพยายามชี้แจงว่า แม้ประเทศเพิ่งก่อตั้งไม่นาน แต่จะดำเนินการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน พร้อมผลักดันทรัพยากรธรรมชาติอย่างน้ำมันและก๊าซให้เป็นรายได้หลักเข้าประเทศ ในการเข้าเป็นสมาชิกจำเป็นต้องเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มมากกว่าเป็นภาระ หากพิจารณาในด้านเศรษฐกิจ การเข้าร่วมหมายถึง ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) จะต้องมีการปรับระบบเศรษฐกิจที่เป็นสากล อย่างน้อยสามารถเชื่อมต่อกับชาติสมาชิกอาเซียนทั้งหลาย เช่น ระบบศุลกากร ระบบธนาคาร การทำธุรกรรมระหว่างประเทศ เรื่องเหล่านี้เป็นมากกว่านโยบาย เพราะต้องปฏิบัติได้จริง ซึ่งรัฐบาลประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ได้ตระหนักถึงเงื่อนไขดังกล่าวเป็นอย่างดี ปัจจุบันประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) มีสถานะเป็นเพียง “ผู้สังเกตการณ์” ของอาเซียน (Observer Status) โดยสามารถเข้าร่วมการประชุมสำคัญ ๆ ของอาเซียนได้ มีการศึกษาและประเมินความเป็นไปได้ว่าในการรับประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) เข้าเป็นสมาชิกใหม่ของอาเซียน โดยเบื้องต้นเสร็จสิ้นไปแล้ว 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการเมืองและความมั่นคง กับด้านเศรษฐกิจ ซึ่งจะขาดแต่เพียงด้านสังคมและวัฒนธรรม

ทั้งนี้ ตลอดช่วงเวลาแห่งการต่อสู้เพื่อเอกราชภายใต้การปกครองของประเทศอินโดนีเซีย ประชาชนชาวติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ต้องลี้ภัยสงครามจำนวนมาก เหตุการณ์ภายในประเทศอันเลวร้ายและบานปลาย กระทั่งต้องร้องขอกองกำลังรักษาความสงบจากประเทศเพื่อนบ้าน และองค์การสหประชาชาติ (UN) ซึ่งมีกองทัพทหารไทยได้เข้าร่วมปฏิบัติการเพื่อสันติภาพด้วย โดยประเทศไทยเป็นประเทศแรก ๆ ที่รับรองเอกราชของประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) และสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน ในปี 2545 ทำให้ทั้ง 2 ประเทศมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน นอกจากนี้ ประเทศไทยยังสนับสนุนให้ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนด้วย จากเหตุการณ์อันเลวร้ายในอดีตจะเป็นบททดสอบ

สำคัญว่า ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) จะสามารถก้าวข้ามผ่านอดีตอันเลวร้ายระหว่างประเทศอินโดนีเซียได้หรือไม่ รวมถึงปัญหาข้อพิพาทด้านเขตแดน วันใดที่ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ได้เข้าเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการ นั้นแสดงให้เห็นว่า 2 ประเทศดังกล่าวได้ก้าวผ่านความขมขื่น ส่วนประเทศอินโดนีเซียก็จะหลุดจากโซ่ตรวนจากการถูกกล่าวร้ายโจมตีของชาติตะวันตกในเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เคยกระทำต่อชาวติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) แต่เชื่อได้ว่า ศักยภาพของประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ที่เป็นแหล่งชุมทรัพย์ทางทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ทองคำ ปิโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ ที่จะทำหน้าที่เป็นแหล่งดึงดูดเม็ดเงินจากนักลงทุนต่างประเทศ และสิทธิประโยชน์จากการเป็นสมาชิกอาเซียน ก็จะช่วยปูทางให้ประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ก้าวเดินได้อย่างมั่นคงขึ้นอีกด้วย และการที่จะรับสมาชิกใหม่อย่างกรณีประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) เป็นสมาชิกอาเซียนก็อาจเป็นไปได้ในอนาคต และเมื่อโอกาสนั้นมาถึง เราอาจจะได้ยินสโลแกนว่า “11 ชาติ 1 อาเซียน” ก็เป็นไปได้

จัดทำโดย

นายโชคสุข กรกิตติชัย

วิทยากรชำนาญการพิเศษ

กลุ่มงานบริการวิชาการ 1 สำนักวิชาการ

โทร 0 2244 2060 โทรสาร 0 2244 2058

Email : sapagroup01@gmail.com

บรรณานุกรม

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. (ม.ป.ป.). **ความเป็นมาของอาเซียน**. สืบค้น 7 สิงหาคม 2560 จาก

<http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/other-20150407-154408-852678.pdf>

ข้อมูลประเทศและเขตเศรษฐกิจ: ทิมอร์-เลสเต. (18 เมษายน 2560). สืบค้น 7 สิงหาคม 2560 จาก

<http://www.eastasiawatch.in.th/th/information/8/>

เข้าใจอาเซียน ตอน: อาเซียนอยากมีสมาชิกมากกว่าสิบประเทศหรือไม่. (9 มกราคม 2556). สืบค้น

2 สิงหาคม 2560 จาก <http://www.chanchaivision.com/2013/01/blog-post.html>

เข้าใจอาเซียน ตอน: ทำไมอาเซียนจึงมีสมาชิกสิบประเทศ. (24 ธันวาคม 2555). สืบค้น 2 สิงหาคม 2560

จาก http://www.chanchaivision.com/2012/12/blog-post_24.html

CLMV คือ กลุ่มประเทศอะไร และสินค้าอะไรที่คนไทยทำตลาดได้บ้าง. (ม.ป.ป.). สืบค้น 3 สิงหาคม 2560

จาก <http://www.thai-aec.com/65>

ติมอร์ฯ กับการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน. (2 ธันวาคม 2555). สืบค้น 3 สิงหาคม 2560 จาก

<http://aseanandthailand.blogspot.com/2012/12/blog-post.html>

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nation: ASEAN).

(19 พฤษภาคม 2559). สืบค้น 7 สิงหาคม 2560 จาก

<http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/other-20160523-100827-414674.pdf>

สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต. (20 เมษายน 2559). สืบค้น 2 สิงหาคม 2560 จาก

<http://www.apecthai.org/index.php>

สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต (Democratic Republic of Timor-Leste). (ม.ป.ป.). สืบค้น

3 สิงหาคม 2560 จาก http://www.thaifita.com/ThaiFTA/Portals/0/ctrprof_tmdec57full.pdf

ภาพอ้างอิง

ตราสัญลักษณ์ของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian

Nations หรือ ASEAN) สืบค้น 7 สิงหาคม 2560 จาก <http://www.uasean.com/kerobow01/20>

ธงชาติและตราแผ่นดินของประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) สืบค้น 2 สิงหาคม 2560 จาก

<http://www.reo14.moe.go.th/index.php/knowledgeasean/761-asean11timoreste>

แผนที่ของประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) สืบค้น 3 สิงหาคม 2560 จาก <https://th.wikipedia.org>

แสดงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับประเทศข้างเคียง สืบค้น 7 สิงหาคม 2560 จาก enardo.com